

VÄSTERVIKS
KOMMUN

Åtgärdsplan 2024-2025

**- en beskrivning av kommunkoncernens
brottsförebyggande åtgärder**

Författare:

Anna Norén, Västerviks kommun

1. Inledning

Sommaren 2023 började lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete att gälla. Lagen syftar bland annat till att kommunerna ska bedriva ett brottsförebyggande arbete på ett kunskapsbaserat och effektivt sätt. Enligt lagen ska kommunerna ta fram en lägesbild och i förhållande till den en åtgärdsplan enligt följande:

”Lägesbild och åtgärdsplan

4 § Kommuner ska ta fram en lägesbild över brottsligheten inom kommunens geografiska område. Lägesbilden ska innehålla

1. en kartläggning av brottsligheten, dess omfattning och konsekvenser,
2. annan information av betydelse i sammanhanget, och
3. en analys av kartläggningen och informationen.

5 § Kommuner ska, med lägesbilden som underlag, besluta om en plan för vilka åtgärder som kommunen avser att vidta för att förebygga brott (åtgärdsplan).

6 § Kommuner ska minst vartannat år uppdatera lägesbilden och följa upp åtgärdsplanen.”

Detta dokument utgör Västerviks kommuns övergripande åtgärdsplan för 2024 och 2025 och en sammanfattning av lägesbilden för 2023 inkluderas. Den som önskar en djupare förståelse och bakgrund till den övergripande åtgärdsplanen bör ta del av den fördjupa lägesbilden och inte bara sammanfattningen.

2. Sammanfattning av lägesbilden 2023

Lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande anger att kommunerna ska kartlägga brottsligheten inom sitt geografiska område och ta fram en lägesbild. Utifrån lägesbilden ska de sedan ta ställning till behovet av åtgärder och besluta om en åtgärdsplan.

2.1 Om kommunen

Västervik är en sommarstad och turismen är en mycket viktig näring. Visfestivalen, Hojrock, Löga Beach Party och Swedish Floorball Open med Hamnplan Live drar mycket folk på sommaren men ordningsstörningarna kopplade till evenemangen är vanligtvis lindriga.

På grund av sitt läge är kommunen en egen arbetsmarknadsregion även om dagpendling förekommer, framför allt till Oskarshamn. Arbetslösheten i Västerviks kommun är lägre än snittet i Kalmar län.

Antalet invånare i Västerviks kommun var 36 650 i december 2022 vilket är en minskning jämfört med året dessförinnan. Kommunen hade både ett negativt flyttnetto och ett födelseunderskott under 2022. Kommunens befinner sig i en utmanande demografisk situation där befolkningen stadigt blir äldre. Konsekvenserna av detta är bland annat att ekonomin blir sämre, försörjningsbördan och vårdbehovet ökar och tillgången på arbetskraft minskar.

Knappt 12 procent av kommunens invånare är utrikes födda. Motsvarande siffra för riket är 20 procent.

Boverkets segregationsbarometer visar att majoriteten av invånarna i Västerviks kommun lever i områden med blandade eller goda socioekonomiska förutsättningar. Det är främst den del av befolkningen som bor i socioekonomiskt utmanande områden som påverkas negativt av sina uppväxt- och levnadsvillkor. Drygt 4 000 personer eller omkring elva procent av kommunens befolkning bodde i sådana områden 2021. De unga som bor i kommunen och som kan påverkas negativt av sina livsvillkor hittar vi främst i Gunnebo och på Södermalm-Karstorp.

Skolgången har mycket stor betydelse för ungas hälsa, välmående och framtidsmöjligheter till utbildning och sysselsättning. En fullgjord grund- och gymnasieskola är en mycket viktig skyddsfaktor för att klara sig i livet. Västerviks kommun ligger lite under snittet för riket när det gäller andelen unga som är behöriga till ett yrkesprogram i gymnasiet.

Antalet anmälningar om oro för barn som far illa ökar över hela landet. Socialstyrelsen menar att både anmälningsbenägenheten och antalet anmälningar per barn ökar. Västervik har också sett en ökning av antalet anmälningar.

2.2 Om brott och (o)trygghet i kommunen

Kriminalstatistiken visar att den **totala brottsligheten** i Västervik är lägre än i riket i stort. Den visar också att antalet anmälda brott i kommunen ökade under 2022 jämfört med de senaste åren. Polisens statistik visar att polisanmälningarna fortsatt att öka under 2023 och ligger 18 procent högre än anmälningarna för 2022.

Bedrägeri är den brottstyp som ökade allra mest i Västerviks kommun under 2023, polisanmälningarna har ökat med 85 procent under 2023 jämfört med 2022. Det är en betydligt större ökning än i riket där antalet anmälda bedrägeribrott ökade med 22 procent. Trenden visar också en ökning av anmälda narkotikabrott, snatterier och cykelstöld under 2023. Det är dock värt att notera att försäkringsbolagen kräver att bedrägerier och cykelstöld polisanmäls för att brottsoffren ska kunna få ersättning och att narkotikabrott är vad polisen kallar egeninitierad brottslighet – det vill säga att ju mer polisen letar efter narkotika desto fler brott avslöjas. Att just dessa brottstyper ligger i topp bland anmälningarna kan alltså ha andra orsaker än att de faktiskt är de vanligaste brotten i vår kommun.

Utifrån polisens och kommunens gemensamma trygghetsundersökning och Brottsförebyggande rådets kriminalstatistik vet vi att Västerviks kommun är en kommun där invånarnas upplevda **trygghet** är bland de högsta i landet och där utsattheten för brott genomgående är relativt låg i jämförelse med länet och riket. De flesta invånare varken begår brott eller utsätts för brott.

Vi har ett antal **ungdomar och äldre missbrukare som skapar otrygghet** inne i Västervik. Detta är en utmaning för kommunanställda, näringsidkare, privatpersoner och polisen. De unga kriminella i Västervik bedöms i huvudsak ägna sig åt traditionell ungdomsbrottslighet, det vill säga att de ingår i gäng med jämnåriga som i samförstånd förskjuter gränser och stegvis begår grövre brott. Detta till skillnad från den

nätverbskriminalitet som vi ser i många större städer i Sverige och som kännetecknas av att äldre ungdomar rekryterar och tjänar pengar på barn som förmås att begå grova brott.

Polisen beslagtog större partier av **narkotika** som marijuana, amfetamin och kristall under 2023 och bedömer att användningen av kristall ligger på en hög nivå i Västervik. Kommunens egen medarbetardialog pekar på att unga i grundskola och gymnasium pratar en hel del om droger och har en mer drogliberal attityd än tidigare. I skolundersökningen LUPP från 2021 anger ca tio procent av tvåorna i gymnasiet att de har tagit droger någon gång, en siffra som är lägre än 2018 och 2015.

Nationella omfångsundersökningar visar att var femte kvinna utsätts för **våld i nära relation** under sitt liv och Brottsförebyggande rådet gör uppskattningen att åttio procent av våldet som äger rum i en nära relation inte polisanmäls. Anmälningssstatistiken över våld i nära relation i Västervik följer kurvan i länet och i landet och det finns all anledning att tro att Sveriges problem är Västerviks problem. Det betyder att vi har ett folkhälsoproblem som kostar samhället stora pengar varje år och som skapar lidande för dem som utsätts och de barn som bevittnar våldet.

Västerviks kommun har inte gjort någon kartläggning av förekomsten av **hedersförtryck** och vi saknar idag kunskap om hur omfattande problemet är på vår geografiska yta. Detta är ett problem utifrån flera aspekter. De som lever under hedersförtryck deltar inte i vårt samhälle på samma villkor som andra vilket är ett demokratiskt problem. De utsattas frihet är kringskuren och hederskontexten är kopplad till våld i nära relation. Forskning visar också på överlappningar mellan hedersvärderingar, nätverbskriminalitet och extremism.

Välfärdsbrottsligheten handlar om att på olika sätt lura till sig skattepengar och denna typ av brottslighet kostar samhället stora summor pengar varje år. Dessutom leder välfärdsbrott till att förtroendet för välfärdsstaten och samhällskontraktet urholkas. Det är inte bara enskilda individer som begår välfärdsbrott utan även föreningar och företag söker utnyttja systemet. I vilken omfattning Västervik utsätts för olika typer av välfärdsbrott är i dagsläget osäkert. På nationell nivå ser vi stora satsningar mot den här typen av brottslighet, ett exempel är den nya Utbetalningsmyndigheten som ska förhindra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet. Det lokala arbetet med att försvåra för **organiserad brottslighet** och **kriminell ekonomi** att få fäste i Västervik på kommer att vara i fokus och utvecklas under de kommande åren.

3. Åtgärdsplanen

Västerviks kommun arbetar med en stor bredd både för att minska brottsligheten och för att öka tryggheten. Det finns inte EN enkel och snabb lösning på de problem vi ser i lägesbilden. Grunden är en **kunskap** om hur problembilden ser ut, vilka orsaker som ligger bakom problemen och vilka åtgärder som faktiskt hjälper mot just dessa problem.

Insikten om att ingen aktör ensam kan förebygga brott är en annan bärande tanke i kommunens brottsförebyggande arbete. Vi måste vara bra på att **samarbeta** med varandra inom kommunen och med aktörer som polisen, vårdnadshavare, näringslivet och föreningslivet.

Vi arbetar med både **social och situationell prevention**. Social prevention tar sikte på att minska individers benägenhet att begå brott på längre sikt. Det handlar om sådant som att ge barn en sund moral, självkontroll och demokratiska värderingar, en genomförd skolgång och en meningsfull fritid – sådana faktorer som minskar risken för att någon ska bli kriminell. Situationellt brottsförebyggande arbete handlar om att förhindra eller försvåra att brott begås genom att förändra den aktuella platsen eller situationen där brott kan begås. Här hittar vi åtgärder som lås och larm, ordningsvakter och kameror.

Vi behöver också **arbeta på flera nivåer** där en del åtgärder är universella och riktar sig mot alla eller stora grupper medan andra åtgärder riktar sig mot mindre grupper eller enskilda som behöver gränser, stöd eller hjälp.

Utgår man från strukturen och ordningen i sammanfattningen av lägesbilden är det **prioriterat** att Västerviks kommun:

- **Samverkar för att öka tryggheten på platser i kommunen som upplevs som otrygga.**

Exempel på pågående åtgärder:

- Effektiv samverkan för trygghet (EST) för kartläggning och orsaksanalys av brott och otrygghet i kommuner.
- Organiserad återkommande dialog med näringslivet.
- Ansökan om tillstånd att få använda ordningsvakt i centrala Västervik

- **Arbetar förebyggande för att minska riskerna för normbrytande beteende hos barn och unga.**

Exempel på pågående åtgärder:

- Gemensam planering inför sommarlovet och mer vuxenresurser i tjänst under sommaren för att minska risken för destruktivt häng och normbrytande beteende.
- Skolornas systematiska arbete med värdegrundsfrågor kring exempelvis sex och samtycke

Exempel på kommande åtgärder

- Undersöka förutsättningarna för att starta ett större utvecklingsprojekt i syfte att stärka kunskaper, systematik och samverkan i det brottsförebyggande arbetet riktat mot barn och unga.

- **Arbetar med ungdomar som har normbrytande beteenden**

Exempel på pågående åtgärder:

- Samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritidssektorn (SSPF) kring unga med normbrytande beteende.
- Nyanställning av fyra nya fältare som ska arbeta uppsökande, förebyggande och relationellt.

- **Arbetar uppsökande och erbjuder tidigt stöd till föräldrar som behöver det.**

Exempel på kommande åtgärder:

- Implementering av helt nya föräldrastödsprogrammet *Här kommer storken* på familjecentralerna tillsammans med mödrahälsovård, barnhälsovård och öppna förskolan.
- Stor omställning av inledningen på kontakten med familjeenhetens behandlingsgrupp, detta genom stor satsning på ABC.

- **Förebygger ungas användning av narkotika och erbjuda stöd och hjälp till den som fastnat i ett missbruk.**

Exempel på pågående åtgärder:

- Fältarnas arbete som ANDTS-coacher i skolorna för att förebygga elevernas bruk av alkohol, narkotika, doping, tobak och spel.
- Stöd, hjälp och råd kring att sluta missbruka.

- **Arbetar på ett systematiskt sätt mot olika former av våld i nära relationer som mäns våld mot kvinnor, sexualbrott och hedersförtryck.**

Exempel på pågående åtgärder:

- Deltar i processledarutbildningen En kommun fri från våld i syfte att öka kunskapen om våld och att sätta hela kommunkoncernen i rörelse i det våldsförebyggande arbetet.
- Erbjuder stöd och behandling till både våldsutsatta och våldsutövare.
- Kartlägger förekomsten av hedersförtryck och hedersnormer bland unga i kommunen.

- **Utvecklar arbetet mot välfärdsbrottslighet genom att kartlägga var riskerna finns och genom ett systematiskt förebyggande arbete.**

Exempel på pågående åtgärder:

- Myndighetssamverkan mot organiserad brottslighet i nätverket Tistel.

Exempel på kommande åtgärder:

- Kick off för kommunens interna arbete hösten 2024 med en föreläsning av Kalmar kommuns säkerhetschef som är kunnig på området.
- Genomförande av en förstudie av de organisatoriska förutsättningarna för att möjliggöra ett systematiskt arbete mot välfärdsbrott, med målet att stärka både den interna kontrollen och samverkan med externa aktörer.